

Pristavljam pa sicer, da pisaje te verste se nočem nikamor za zgled postavljati, ali komu svoje misli vrvitati, tudi ne svoje metode, kakor edino zveličavne hvaliti . . . V Rim več potov derži, in po vseh se pride do srede mesta. Omenil sem precej v vvodu, da prosim častite gospode sodelavce na šolskem polji, da razodevajo tudi oni svoje skušnje, da bodem pametne ugovore hvaležno prejemal i. t. d. „Učiteljski Tovarš“ tudi vsakemu dopisniku svoje verstice odpira. Več misel, gotovi svet.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXII.

U. Sicer se piše *in*; tu pa najdem „k hčeri i vnukom“ — kacega pomena je *i* sam na sebi?

T. I pomeni v staroslovensčini in v mnozih slovanskih jezikih *et* (-que, atque) in *etiam*, in kakor se te besedici menjate velikrat v latinskem, tako pomeni *i* v slovenskem zdaj to zdaj uno: a) *in*, b) *tudi* ali *vsaj tudi*), p. polje *i* gora cvete; kakor pri nas, tako *i* pri vas; prišli so *i* oče *i* mati (*et* — *et*) itd.

U. Bral sem ga nekterekrati že v boljših knjigah; ali se pa govori, ali se sliši kje v ljudskem govorjenji po Slovenskem?

T. Govori se ob krajih slovenstva in pri bližnjih sosedih naših sploh; v sredi pa se čuje dostikrat v začetku besede: „*i* kaj ti je, *i* pa mu reci, *i* pa pojdi“ itd.

U. Ali ni ta *i* nemški „*e*, *ei*, *ie*, *je* nun?“ Ali se ne sliši časi bolj „*e* kaj to, *e* no, pa mu daj?“

T. Ko bi mu bil tudi v rodu, za to še ni nemški *e*, in ali nisi ravno ti mi terdil že, da so *a*, *e*, *i*, *o*, *u* povsod, kar jezik gre, torej v vsih jezikih? Po tem *i* ali *e* sam za se ni ne nemška ne slovenska, ampak vsih jezikov lastnina.

U. Na zadnje bodo le nemškutarji rabili oboje *i* in *e*; Nemci in Slovenci bi se pa ogibali tega in unega!

T. Torej pravim, ker je v staroslovensčini v ravno tem pomenu v navadi (*i* do večera; *i* do smerti; *i* do sego dne itd.), v

kterem je v novoslovensčini sim ter tje, da se ga nikar ne ogibajmo v pisanji.

U. I meni je kaj všeč, in rad bi, da bi se te besedice bolj poprijemali v slovenskem pisanji, ker je kratka pa umevna. — Od kod je pa *n* v *in*, kar navadno pišemo?

T. Prav zdi se mi, da je besedica *in* sestavljena iz *i* pa *n'* (sed, vero) z debelim ali s terdim polglasnikom na koncu, in ker je glasnik ta nekako srednik med *u* in *o*, torej pišejo tu *nu* tam *no*, in od tod razlika, da so slovenski knjižniki pisali v sestavi nekteri *inu*, nekteri *ino*.

U. Saj sem res bral v bolj starih bukvah večidel *inu*, in še v najni knjižici najdem zdaj *no* zdaj *nu*.

T. Do Kopitarja in zlasti Vodnika so skorej sploh pisali *inu*, Vodnik pa ima v svoji pismenosti *i*, *in*, *ino*. Po njem so se ravnali drugi, in še dans pišejo eni *in*, eni *ino*. Menda je vse eno; izrekuje se v *in* nekaki polglasnik celo v novoslovensčini.

U. Tedaj je *in* sestavljena pa spet okerhnjena besedica iz *i* + *no* — *in*?

T. I pomeni *et*, *no* ali *n'* pa *j* am, sed, vero, torej *in* c) sed etiam, etenim, jam vero, kar sedaj pravimo časi in pa... Sliši se *no* in *noj* samo tudi namesti *in*, p. oče *no* (*noj*) mati.

U. Kako je pa zastran *no* in *nu* — ktero je pravo ali ktero je bolje?

T. Pomniti je, da je *no* ali *nu* (*noj* — *nuj*) vez (conj.) pa tudi medmet (interj.) V znamenje spodbade, spodbudovaje koga kličemo sploh *no*, *nu*, *nu nu*, *nuj* (*wohlan*) itd.

U. Kako že čem pisati na vse to?

T. Jaz pišem *in*, dasi mi *i* kej dopade in se morda v višji pisavi nam spet poverne; govori se *ino* pa *inu* ali *in*. Ker je pa *no* ali *nu* veznik in vmesnik ali medmet, bi se morebiti dalo tako vravnati, da bi se veznik pisal *no* (*ino*), medmet pa *nu*, *nuj*, *nujta*, *nujmo*, *nujte* (*age*, *agite*)!

XXIII.

U. „Hrepenenje“ berem tukaj, drugod pa tudi hrepenjenje, kakor poželenje in poželjenje, privoljen in primaknen, hranjen in vtaknen“, pa si pomagaj!

T. Pravo je hrepenenje in poželenje, privoljen in primaknjen, hranjen in vtaknjen.

U. Ali si tega si tako svest, da kar na ravnost, po vsih ustih poveš, katero je pravo, katero je krivo?

T. Da. Oblike že kažejo, kako se ima narejati terpivno deležje in iz njega glagolsko ime. To se naredi, ako se unemu — *je* privesi ali pritakne. Kakor so doslej glagole razredovali, imajo glagoli 2. oblike na koncu — *niti*, 3. — *éti* in 4. — *iti*. Kako se deležje izobrazuje, ti je znano, in glagoli 2. oblike imajo vsi — *njen*, 3. — *en*, 4. — *en* ali — *jen* — z nekterimi spremembami — po sprednjih soglasnikih, kjer so zlasti jezikovci imenitni.

U. Jezikniki so *l*, *n*, *r*. Ti se sami spreminjajo in oni spreminjajo druge; ali iz tega, kar si mi povedal, mi ni razvidno, kako se nareja terpivno deležje, bodi si iz nedoločivnika, bodi si iz djavnega deležja.

T. Res je una razdelja glagolov pomanjkljiva; vseh, prav vseh mi je nova razredba glagolska (po slovnici l. 1854) v pet razredov, katerih prvi je deblo brez vezivnega ali izobraznega samoglasnika v nedoločivniku pred končno slovko — *ti*, v drugem je vezivnik *a*, v tretjem *e*, v četrtem *i* in v petem *u*.

U. Saj se res glasi koj bolj umevno; povej mi povej, kako mi je ravnati v prejšnjih prilikah?

T. Glagoli uni so po tem iz 3. in iz 4. razreda, katerim je veznik ali *e* ali *i*: hrepeneti, poželeti, privolžiti, primakniti, hraniti, vtakniti itd.

U. Kako se tedaj izobrazuje terpivno deležje pri prvih dveh in pri drugih téma enacih?

T. Pri teh glagolih se glagolska naloga dobi v nedoločivnem, če se jim sname — *ti*, torej hrepene-, žele-, in k tej se pridene v terpivnem deležji — *n*: hrepene-, želen-, in za glagolsko ime — *je*: hrepene-, želenje.

U. In kako se godi to pri unih na — *niti* in — *iti*?

T. Ti so vsi iz 4. razreda, kjer se glagolska naloga konča na — *i*: volí —, hraní —, mahní —, primakní —, vtakní —, nagní. — Glagoli s to nalogo dobivajo v terpivnem deležji — *en*, torej: volien, hranien, mahnien, itd... in ker se to sklene ter z eno besedo izreče, se *i* pred *en* spremeni v *j* (kakor tudi sicer pred samoglasniki) in *j* spremeni zadnje spremenljive soglasnike glagolskega debela ter se vanje vtopi. To se godi zlasti pri jezikovcih, ki se tudi topljeni imenujejo.

U. Da se *l* in *n* z *j* v *lj* in *nj* stopita, vem; da se pa tudi *r*, tega ne razumem.

T. Res pravimo le pervima soglasnikoma (*lj*, *nj*), da sta topljena, ker ji *j* stopi, zmehča in je z njima tako zedinjen, da se v tej zvezi posebej ne izgovarja. Za tega voljo ne smem razdeljevati: hval-jen, sun-jen, ampak hval-ljen, su-njen. Pri *r* je drugač, ker se *j* v *r* navadno ne vtopi v slovenskem: svar-jen, udar-jen; vendar je nekako sam mehak in topljen. Ker se tudi v teh soglasnikih vjemajo povedane oblike in imenovani razredi, primerjajva iz teh nekaj glagolov!

U. Dvignjen, mahnjen, sunjen, primaknjen, usahnjen, in sploh glagoli 2. oblike imajo v terp. deležji topljeni *nj*, v 3. se ima pisati po tem velenje, bolenje, žvergolenje, mergolenje, hrepenenje, donenje, kopernenje, trohnenje, bobnenje, kamenje iz kamneti, bobneti itd., in v 4. hvaljen, hranjen, branjen, deljenje, privoljenje itd.; tudi mislim, da je sploh prav: varjen iz variti, storjen, gospodarjen, udarjen itd.

T. Prav tako; v 2. vsegdar -*njen*, v 3. -*en* (želen, zaželen, poželenje), v 4. -*ien -jen*; za *r* pišejo naši sosedje jugoslovanski večidel le -*en*, v slovenskem pa se -*jen* lepše podá: svarjen, storjen, nam. svaren, stvoren, gospodaren itd.

U. Zvonjenje tolikrat berem in zvonjenje, — ali je kateri razloček med to pisavo?

T. Iz zvoneti ali morebiti še bolje iz zveneti (lauten, tönen) je zvonjenje, zvenenje, in iz zvoniti (läuten) je zvonjenje; tako iz beleti, sloneti, moleti, goreti... je beljenje, slonenje, molenje, gorenje, — iz beliti, sloniti, moliti pa beljenje, slonjenje, moljenje itd. Nekteri so neki v obeh oblikah v navadi na -*niti* in -*eti*, torej iz usahniti, omerzniti, oterpniti - usahnjenje, omerznjenje, oterpnjenje; iz usahneti, omerzneti, oterpneti pa bi bilo usahnenje, omerznenje, oterpnenje itd.

U. Prav veseli me, da imam sedaj gotovo kopito, po katerem čem meriti in soditi čevlje glagolske, ker se tolikrat najde poželjenje, hrepenjenje, primaknen itd.

T. Žali Bog!